

Teja Gosenar in Majda Cencič

Učitelji razrednega pouka o pouku zunaj šole

Povzetek: Pouk lahko poteka v šoli ali zunaj nje, npr. na šolskem igrišču, dvorišču, vrtu, kmetiji ali v različnih kulturnih in drugih ustanovah, in sicer kot terenski, raziskovalni, projektni, izkustveni pouk ipd. Pouk zunaj šole ima številne prednosti, saj podpira gibanje, stik z naravo, večutno učenje, je primeren za različne učne stile ipd. Prav tako vsi učni predmeti vključujejo učne cilje, ki jih je mogoče doseči tudi zunaj šole. Na podlagi vprašalnika za razredne učitelje iz vseh statističnih regij v Sloveniji smo ugotovili, da se zunaj šole še vedno izvajajo predvsem šport in naravoslovni predmeti ter da se učni predmeti, kot so slovenščina, matematika in tuji jezik, glede na mnenja anketiranih učiteljev v glavnem ne izvajajo zunaj šole. Pogostost izvajanja pouka zunaj šole se glede na prvo in drugo vzgojno-izobraževalno obdobje statistično ne razlikuje, obstaja pa statistična razlika glede na lokacijo šole (mesto, primestje, vas). Učitelji vaških in primestnih šol pogosteje izvajajo pouk zunaj šole kot učitelji mestnih šol. Glede na rezultate ankete sklepamo, da učitelji širši okoliš šole (npr. vas, mesto, kulturne in druge ustanove) premalo izkoriščajo za pouk. Ker je pouk zunaj šole, upošteva pregledane cilje v učnih načrtih osnovnošolskih predmetov, primeren za vse učne predmete, bi ga verjetno morali bolj promovirati, da bi ga učitelji več uporabljali pri izvajanju pouka vseh učnih predmetov.

Ključne besede: pouk, pouk zunaj šole, osnovna šola, razredni učitelji, učni načrt

UDK: 37.091.321

Znanstveni prispevek

Teja Gosenar, mag. prof. raz. pouka, Osnovna šola Žužemberk, Baragova cesta 1, SI-8350 Žužemberk, Slovenija; e-naslov: t.gosenar@gmail.com

Dr. Majda Cencič, redna profesorica, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Cankarjeva ulica 5, SI-6000 Koper, Slovenija; e-naslov: majda.cencic@pef.upr.si

Uvod

Pouk lahko poteka v šolskih prostorih ali pa zunaj prostora¹ šole. Zunaj šole je mogoče izvajati npr. različne dneve dejavnosti in šolo v naravi.² Zunaj šole pa lahko pouk organizira in izvaja tudi učitelj sam in tam poučuje različne učne vsebine.

Na podlagi rezultatov različnih raziskav (npr. Šimunič, Volmut in Pišot 2010; Volmut 2014) ocenjujemo, da današnji otroci veliko prostega časa preživijo v zaprtih prostorih in sede ter da tudi v šoli skoraj ves čas sedijo, ob tem pa je nesporno, da potrebujejo gibanje.³ Kot navaja Ž. Pečavar (2010), tudi o naravi ne vedo dovolj, poleg tega jim je v naravi dolgčas, saj pogosto menijo, da tam nimajo kaj početi.

Ker ima učitelj pri pouku pomembno vlogo, ki ni le organizacijska, temveč tudi motivacijska, saj je tudi v vlogi usmerjevalca in spodbujevalca (Dolenc Orbanič in Battelli 2009), lahko s svojim zgledom⁴ in poučevanjem zunaj šole učence spodbuja tudi k drugačnemu odnosu do različnih stvari in dejavnosti (npr. do narave, gibanja, umetnosti).

Iz učnih načrtov smo ob pregledu operativnih ciljev posameznih učnih predmetov razbrali, da je veliko učnih ciljev takih, da jih je mogoče doseči tudi zunaj šole. Zato nas je zanimalo mnenje učiteljev razrednega pouka o pouku zunaj šole, saj o možnostih izvajanja takšnega pouka lahko beremo v različni didaktični literaturi (gl. Blažič idr. 2003; Bognar in Matijević 1993; Poljak 1975).

¹ S pojmom prostor mislimo na fizični oziroma grajeni prostor.

² Na spletni strani ministrstva za izobraževanje, znanost in šport lahko preberemo, da je šola v naravi organizirana oblika vzgojno-izobraževalnega dela, ki poteka strnjeno tri ali več dni zunaj prostora šole (Šola v naravi b. l.).

³ Filipič idr. (2014, str. 130) npr. navajajo, da v notranjih prostorih preživimo v povprečju 20 ur na dan. O pomanjkanju gibanja v času pouka pišejo tudi C. A. Hardman idr. (2009).

⁴ Zgled učitelja poudarja v članku tudi Kovačič Peršin (2007).

Pouk zunaj prostora šole

Opredelitev pouka zunaj prostora šole in njegovih prednosti

Pouk⁵ zunaj šole ni nekaj novega. V nekoliko starejši didaktični literaturi (npr. Andoljšek 1973; Poljak 1970, 1975) lahko preberemo, da pouk lahko poteka »tudi na šolskih objektih zunaj šolskega poslopja, ki so v ta namen posebej prirejani, to pa so šolsko dvorišče, šolski vrt, šolsko igrišče, dalje razni učni objekti na njih, kot npr. meteorološka postaja, akvarij, živalski kotiček ipd.« (Poljak 1975, str. 517), pa tudi v »raznih objektih in v ustanovah, oddaljenih od šolskega poslopja. V ta namen se organizirajo didaktične ali učne ekskurzije« (prav tam). Andoljšek (1973, str. 145) pa je zapisal: »Naše šole se komaj zadnji čas zgledujejo po starejših učiteljih, ki so imeli vzorno urejene vrtove in objekte za pouk.«⁶

Tudi sedanji didaktiki menijo, da pouk lahko poteka v učnem prostoru, ki zajema šolsko stavbo kot notranji del učnega prostora in ves prostor okrog nje, ki sodi k njenemu zunanjemu delu (Blažič idr. 2003). Podobno se samo na ožji zunanji prostor šole usmerja I. Šuklje Erjavec (2012), ki ta prostor opredeljuje kot »vse zunanje površine, ki neposredno in posredno pripadajo šoli ter obsegajo funkcionalno zemljišče šole z vsemi tlakovanimi in zasajenimi, opremljenimi ali neopremljenimi zunanji površinami (športna in otroška igrišča, prireditveni prostor, šolsko dvorišče, šolski vrt, učilnice na prostem, zelenice ipd.) kot tudi vse dostope, dovoze in parkirišča« (prav tam, str. 159). Neposredni zunanji prostor šole lahko služi kot zunanja učilnica (npr. Debevec in Mihelčič b. l.), učilnica na prostem ali učilnica v naravi (Ipavec 2016) ter pomeni povezavo notranjega in zunanjega prostora šole. Zunanja učilnica je lahko ob šolskem igrišču, na šolskem dvorišču, v šolskem vrtu ipd.

Zasledimo pa tudi uporabo pojma pouk na prostem (npr. Skribe-Dimec 2012, 2014, 2017; Skribe-Dimec in Kavčič 2014), pouk izven šole (Torkar, b. l.), pa tudi izobraževanje na prostem (Györek 2012),⁷ ki se ne nanaša samo na ožji ali neposredni zunanji prostor ob šoli.

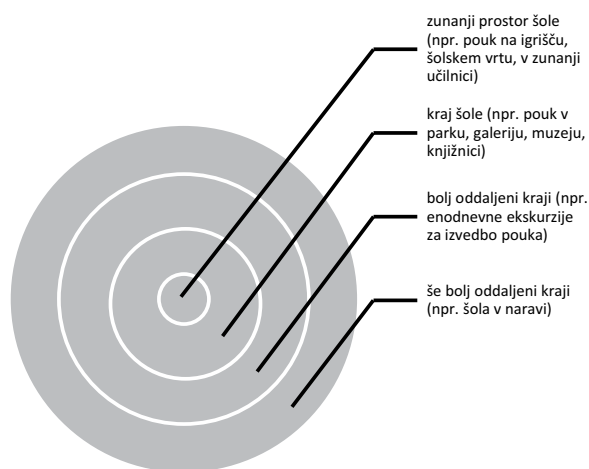
⁵ V glavnem uporabljamo pojem pouk, ki ga večinoma uporabljajo tudi drugi didaktiki (gl. Ivanuš Grmek in Javornik Krečič 2011; Strmčnik 2001; Štefanc 2005; Tomič 2002 ipd.), in sicer kot sintezni pojem, »ki vključuje in označuje tri enakovredne temeljne dejavnosti: poučevanje, učenje in vzgajanje« (Strmčnik 2001, str. 99), pa čeprav se poudarja, kot pravi B. Marentič Požarnik (2005, str. 59), geslo od poučevanja k učenju.

⁶ O šolskih vrtovih na Notranjskem so konec leta 2018 v Notranjskem muzeju v Postojni pripravili razstavo z naslovom *Kdor seje, ta žanje*. V katalogu ob razstavi (Peršič in Vrtovec Beno 2018) so strnjeno predstavili šolske vrtove na Notranjskem od njihovih začetkov pred 150 leti, prek njihove opustitve pod fašizmom, delovnih akcij in pionirskih zadrug v času Jugoslavije, nato ponovnega opuščanja sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja zaradi gradnje prizidkov šol, igrišč in parkirišč ob šolah (Rupnik Ženko 2018) do znova obujenega zanimanja in urejanja šolskih vrtov po letu 2000 (Peršič in Vrtovec Beno 2018). V katalogu ob razstavi (prav tam) so tudi navedli, da ima zdaj 72 % vseh osnovnih in podružničnih šol na Notranjskem šolski vrt, ki se povezuje z različnimi projekti, npr. Ekošola, Šolski ekovrtovi.

⁷ N. Györek (2012) uporablja tudi pojem »gozdna pedagogika«, saj prihaja z Inštituta za gozdno pedagogiko. Ta se nam ne zdi najbolj ustrezen, če gre le za izvajanje dejavnosti v gozdu ter »medsebojno povezovanje in sodelovanje strokovnih delavcev vzgojno-izobraževalnih ustanov in strokovnjakov z drugih področij (gozdarjev, lesarjev)«. Avtorica članka (prav tam) je zapisala, da se je gozdna pedagogika pojavila v petdesetih letih na Švedskem kot gozdna šola, ki je način poučevanja in učenja na prostem. Kot smo omenili, je tudi Poljak (1975) priporočal pouk v naravi in kot primer zapisal gozdno šolo (prav tam, str. 516). Andoljšek (1973, str. 144) pa je navedel: »V stari šoli je potekal ves pouk v učilnici univerzalnega tipa. Nova šola si je prizadevala, da prenese pouk v naravo in proizvodnjo, zato govorimo o šoli v naravi, gozdni šoli, proizvodni šoli itn (prav tam).«

Omenimo naj tudi pojem »interaktivna učna okolja, v katerih otrok v interakciji s predmeti, vrstniki, odraslimi in gradivom konstruira svoje znanje z udeležbo v različnih dejavnostih« (Kužnik 2008, str. 204). Interaktivna učna okolja naj bi vključevala muzeje, galerije, arhive, knjižnice in podobne ustanove.⁸

V besedilu uporabljamo pojem pouk zunaj šole, ki po našem mnenju vključuje tako neposredni, ožji ali zunanji prostor šole,⁹ npr. šolski vrt, zunanjo učilnico, če jo šola ima, bližnji gozd in druge površine v neposredni bližini šole, kot tudi širši ali bolj oddaljen prostor, npr. posebne centre v naravi, v mestnem parku in mestnih vrtovih, pouk v muzejih¹⁰ in različnih drugih ustanovah (Dolenc-Orbanić in Battelli 2009; Rickinson idr. 2004; Skribe-Dimec 2014). Različne možnosti za pouk zunaj šole kaže slika, ki tak pouk razdeli na štiri koncentrične kroge (Beames, Higgins in Nicol 2012 v Šebjanič 2018) glede na oddaljenost od šole. S tem je povezan tudi čas izvedbe pouka zunaj šole, ki je v razponu od ene šolske ure do nekaj dni za šolo v naravi, pa tudi organizacija pouka, način izvedbe ipd.

Slika 1: Štiri območja pouka zunaj prostora šole (prir. po Beames, Higgins in Nicol 2012 v Šebjanič 2018, str. 7)

Tudi glede opredelitve pouka zunaj šole Bunting (2006) ugotavlja, da so med avtorji razlike. Kot pravi (prav tam), ga nekateri označujejo kot učno metodo, drugi kot vrsto dejavnosti, nekateri pa kot posebno področje v učnem načrtu. Smith (v prav tam, str. 4) je denimo pouk zunaj šole definiral kot »izobraževanje v zunanjem okolju

⁸ V besedilu uporabljamo pojem prostor, ki naj bi se nanašal na fizični ali grajeni učni prostor zunaj šole, kot smo omenili, ki je prilagojen za izvajanje pouka. Izgnili smo se pojmu okolje, saj se v publikaciji OECD (2013) pojem učno okolje uporablja kot sintezni pojem, ki povezuje štiri elemente: strokovne delavce, učence, učno snov in vire.

⁹ Pojem zunanji prostor šole uporabljajo npr. I. Šuklje Erjavec (2012), pa tudi G. Tomšič Čerkez in Zupančič (2011).

¹⁰ Kot npr. zapiše Kužnik: »Muzej za otroke je izobraževalno, raziskovalno in ustvarjalno središče, ki predšolskim in osnovnošolskim otrokom omogoča dejavno preživljanje prostega časa, je prostor za druženje in spoznavanje. To je posebna oblika muzeja, ki je predvsem učni oziroma komunikacijski center.« (Kužnik 2008, str. 203)

in za zunanje okolje« in s tem pokazal na povezavo med učnim načrtom in poukom zunaj šole. Kar bi lahko razložili kot pouk zunaj šole in pouk o okolju ali naravi, saj so v preteklosti pouk zunaj šole povezovali predvsem s poukom naravoslovnih ved (prim. Poljak 1975). Hammerman (v Adkins in Simmons 2002) tako meni, da pouk zunaj šole pomeni širitev kurikula in bogatenje z izkušnjami, pridobljenimi na prostem ali zunaj šolskega poslopja.

Pouk zunaj šole je več kot učna metoda,¹¹ saj vključuje različne učne metode, npr. razlago, prikazovanje, reševanje problemov, pogovor (Ivanuš Grmek in Javornik Krečič 2011), in navadno poteka s pomočjo različnih didaktičnih strategij (Ivanuš Grmek in Hus 2006), npr. kot terenski pouk (Dolenc-Orbanić in Battelli 2009), raziskovalni pouk, izkustveni pouk, projektni pouk (Ivanuš Grmek in Hus 2006).

Pouk, ki poteka zunaj šole, aktivira več različnih čutil, ne le sluh in vid, ki v današnjem času veljata za »privilegirana čuta« (Pallasmaa 2007, str. 37), ampak tudi tip, vonj in okus, ki po besedah avtorja Pallasmaa (prav tam) veljajo za arhaična čutila in jih današnji »kulturni kodeks po navadi tlači«. ¹² Pallasmaa (prav tam) daje velik poudarek tipu, ki ga povezuje s prostorom in predmeti, ter govori o veččutnem doživljanju. ¹³ Pouk zunaj šole, s tem ko omogoča veččutno učenje, je tudi bolj po meri različnih stilov zaznavanja učencev, ne le vidnega in slušnega, ampak tudi kinestetičnega stila (Marentič Požarnik 2000).

Kot prednost poudarjajo tudi, da pouk zunaj šole npr. omogoča učencem drugačno doživljanje, saj lahko tako bolje spoznavajo sebe in druge ter ob tem razvijajo socialne veščine (Štemberger 2012). Ž. Pečavar (2010) dodaja praktično učenje, učinkovitost, vzpostavitev pozitivnega odnosa do narave, krepitev samozvesti, empatijo, timsko delo in samospoštovanje. Vse našete lastnosti učencem pomagajo pri spoprijemanju z vsakdanjimi nalogami v šoli in zunaj nje (prav tam). Navajajo pa tudi več svobode, ki jo imajo učenci pri pouku zunaj šole, in možnosti za raziskovanje širše okolice (Cowley 2005).

Drugi (Gilchrist idr. 2016; Outdoor Learning 2017; Rickinson idr. 2004) v ospredje postavljajo izboljšanje osebnih in socialnih komunikacijskih spretnosti, pozitiven vpliv na fizično zdravje, krepitev mentalnega in duhovnega zdravja, prevzemanje osebne odgovornosti, razvijanje spoštovanja potreb drugih, razvijanje razumevanja potrebe po trajnostnih odnosih med ljudmi in okoljem, praktično reševanje problemov ter spodbujanje pozitivnega pogleda na osebno zdravje in počutje.

Med prednostmi navajajo tudi spodbujanje ustvarjalnosti in domišljije (Barron v Majcen 2014).

Ne smemo pa prezreti možnosti za medpredmetno povezovanje, ki ga je prav tako mogoče izpeljati zunaj šole (Bunting 2006). O medpredmetnem povezovanju učnih predmetov lahko beremo tudi v konceptu ministrstva za izobraževanje, zna-

¹¹ Pod pojmom učna metoda razumemo načine učne komunikacije med učiteljem in učenci (Tomić 2002) o učni snovi, ki jih učitelj vključuje v kateremkoli delu učne ure, in kot navajajo (npr. Horvat 2009), je zanje značilna aktivna vloga učitelja, posredovanje (utrjevanje) znanja in transformacija pri učencu.

¹² Vključitev vseh čutil v pouk je že leta 1632 učiteljem predlagal Komenský (1995), ko jim je v svoji *Veliki didaktiki* svetoval: »Da si vse lažje zapomnijo, je treba pritegniti vse njihove čute.« (Prav tam, str. 99)

¹³ Pallasmaa (2007, str. 76) povzema Bachelarda z besedami: »Sprehod po gozdu je poživljajoč in zdravilen zaradi nenehne interakcije vseh čutnih modalitet; Bachelard jo je poimenoval 'polifonija čutov'.« (Bachelard v prav tam)

nost in šport o dnevih dejavnosti (Dnevi dejavnosti b. l.). S takšnim pogledom na pouk zunaj šole presežemo misel, da je učni načrt preveč obremenjen in da nimamo dovolj časa za pouk zunaj šole (Waite 2017).

Povzemajo še, da npr. terenski pouk in ekskurzije integrirajo kognitivno, čustveno in vedenjsko komponento učencev (Dolenc-Orbanić in Battelli 2009).

Oris pouka zunaj šole pri nas in v tujini

D. Skribe-Dimec (2017) meni, da ima Slovenija morda celo edinstveno zakonodajo na svetu in možnosti za izvajanje pouka zunaj šole, česar se mogoče sploh ne zavedamo. V *Predmetniku osnovne šole* (2014) imamo v okviru obveznega programa zapisane dneve dejavnosti (kulturne, naravoslovne, tehniške in športne), ki zajemajo 15 obveznih dni dejavnosti na leto v vsakem razredu, poleg njih pa tudi šolo v naravi. V razlagi koncepta dni dejavnosti (Dnevi dejavnosti b. l.), ki jo lahko preberemo na spletni strani ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, je med drugim zapisano, naj se vsem učencem vsaj enkrat v osnovnem šolanju omogoči obisk večjih kulturnih središč in drugih institucij, med katerimi omenjajo npr. botanični in zoološki vrt, arboretum in observatorij. Za šolo v naravi pa lahko preberemo: »Šola v naravi je posebna organizacijska oblika dela, temelji namreč na izvedbi zunaj šolskih prostorov, po možnosti celo izven urbaniziranih okolij.« (Šola v naravi za devetletno osnovno šolo 2001, str. 5)

V Sloveniji je veliko možnosti, da učenci pridobivajo znanje, spretnosti in vrednote zunaj šole, saj imamo veliko gozdnih površin, relativno majhna mesta in od leta 1992 domove centra šolskih in obšolskih dejavnosti. V teh domovih učenci prek izkušnjskega učenja pridobivajo nova znanja, razvijajo okoljsko ozaveščenost in zdrav način življenja (Skribe-Dimec in Kavčič 2014).

Predstavniki Slovenije, konkretno Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani in treh predšolskih vzgojno-izobraževalnih zavodov, so sodelovali tudi pri projektu Erasmus+ Prisma (Outdoor Education in European Preschools brought into the Islandic Light). Kot primer dobre prakse so navedli, da vrtčevski otroci na Islandiji tudi v rahlo deževnem vremenu obujejo škornje in oblečejo pelerine ter odidejo v gozd, kjer velikokrat preživijo dopoldneve, vključno z malico. Vrtec ima v bližnjem gozdu tudi poseben kotiček s stoli, kjer izvajajo različne dejavnosti (Skribe-Dimec 2017).

Pouk zunaj šole na Islandiji je izziv, saj je to dežela mraza, vetra in dežja. A na eni izmed osnovnih šol na Islandiji ima vsak razred enkrat na teden pouk zunaj šole ne glede na vremenske razmere (Skribe-Dimec 2012). Učenci se na pouk zunaj šole pripravijo tako, da od doma prinesejo primerno opremo (škornje, vetrovko). Poudarjajo (prav tam), da je z ustreznim načrtovanjem in ustrezno opremo pouk zunaj šole izvedljiv ne glede na vreme. Učence slabe razmere ne motijo, saj so vetra in dežja navajeni, večjo težavo v tem vidijo učitelji in starši.

V Veliki Britaniji je ministrstvo za izobraževanje leta 2006 izdalo manifest *Learning Outside the Classroom* (2006), s katerim spodbujajo pouk zunaj prostora šole, ki povezuje teorijo s prakso, šole z lokalno skupnostjo, učenci pa prek učnih izkušenj, t. i. izkustvenega pouka, pridobivajo in nadgrajujejo svoje znanje.

Kot primer navajamo tudi Singapur, kjer so v učni načrt predmeta šport vključili pouk zunaj šole kot obvezni del (Passy idr. v Gilchrist idr. 2016).

Glede na nekatere navedene primere prakse pouka zunaj šole pri nas in v tujini se tak pouk izvaja, ker ima veliko prednosti pred poukom v notranjih prostorih šole (Pečavar 2010), zato nas je zanimalo mnenje razrednih učiteljev o pouku zunaj prostora šole.

Pogledi razrednih učiteljev na pouk zunaj šole

Problem in cilji

Napisali smo, da se pouk zunaj šole priporoča že dolgo in da imajo npr. šolski vrtovi že 150-letno tradicijo. Navajajo se njegove prednosti, nismo pa imeli vpogleda v njegovo dejansko izvajanje, zato smo opravili empirično kvantitativno raziskavo. Zanimalo nas je, kako pogosto razredni učitelji izvajajo pouk zunaj šole v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju (VIO) ter v različnih okoljih (mesto, primestje in vas) ter kako pogosto zunaj šole izvajajo pouk posameznih učnih predmetov.

Vzorec

Nereprezentativni priložnostni vzorec sestavlja 86 razrednih učiteljev v osnovnih šolah (OŠ) iz vseh statističnih regij v Sloveniji. V njem je bilo največ učiteljev iz jugovzhodne Slovenije (19,8 %), osrednjeslovenske regije (17,4 %), gorenjske (11,6 %) in podravske regije (10,5 %), najmanj sodelujočih pa iz koroške in primorsko-notranjske regije (po 2,3 %). Po pričakovanju je bila večina učiteljic (86,0 %).

Največ anketirancev je bilo starih od 41 do 50 let (45,4 %) in najmanj nad 61 let (3,5 %). Večina respondentov prihaja iz OŠ na vasi (40,7 %), nekoliko manj iz mestnih šol (31,4 %) in najmanj iz primestnih šol (27,9 %).

Anketiranci so poučevali 1. do 5. razred, največ v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju (VIO) (59,3 %), preostali pa v drugem VIO.

Glede na vzorec se posplošitve izvajajo na hipotetično osnovno množico.

Pripomoček in postopek zbiranja podatkov

Za zbiranje podatkov smo oblikovali vprašalnik, ki so ga sestavljala zaprta anketna vprašanja za zbiranje demografskih podatkov in vprašanja s tristopenjsko ocenjevalno lestvico¹⁴ za ugotavljanje pogostosti izvajanja pouka zunaj šole. Nekaj anketnih vprašanj je bilo tudi odprtega tipa. V osnovni verziji brez odprtih vprašanj je bil vprašalnik preizkušen na manjšem priložnostnem vzorcu razrednih učiteljev OŠ iz ene statistične regije.

¹⁴ Stopnje: pogosto, občasno, nikoli.

Zbiranje podatkov z dopolnjenim in razširjenim vprašalnikom je potekalo od junija do novembra 2017.

Obdelava podatkov

Podatke smo obdelali na nivoju opisne statistike (frekvence in odstotne frekvence) ter inferenčne statistike (hi-kvadrat preizkus hipoteze neodvisnosti oz. hi-kvadrat preizkus z razmerjem verjetij, ki smo ga uporabili namesto Kullbackovega $2\hat{I}$ -preizkusa (Sagadin 2003).

Odgovore na odprta vprašanja smo obdelali na podlagi kategorij, ki smo jih poiskali v odgovorih na posamezna vprašanja, in s seštevanjem podobnih odgovorov. V članku smo rezultate predstavili z oblikovanjem frekvenčnih preglednic (Vogrinc 2008).

Pogostost pouka učnih predmetov prvega in drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja zunaj prostora šole

Preglednica 1 predstavlja podatke o pogostosti izvajanja pouka zunaj šole po posameznih VIO.

Vzgojno-izobraževalno obdobje (VIO)	Izvajanje pouka zunaj šole						Skupaj	
	pogosto		občasno		nikoli			
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
1. VIO	5	9,8 %	37	72,6 %	9	17,6 %	51	100,0 %
2. VIO	6	17,1 %	20	57,1 %	9	25,7 %	35	100,0 %
Skupaj	11	12,8 %	57	66,3 %	18	20,9 %	86	100,0 %

Preglednica 1: Število (f) in odstotek (f%) odgovorov anketirancev o pouku zunaj šole glede na vzgojno-izobraževalno obdobje

Kot vidimo v Preglednici 1, je večina (66,3 %) anketiranih učiteljev odgovorila, da zunaj šole poučujejo občasno. Nekaj učiteljev pa je tudi označilo, da nikoli ne poučujejo zunaj šole (20,9 %). Pouk zunaj šole pogosto izvaja večji delež učiteljev drugega VIO, večji delež anketiranih učiteljev drugega VIO pa je tudi navedel, da nikoli ne poučujejo zunaj šole, a razlike med odgovori glede na VIO niso statistično pomembne ($\chi^2 = 2,263$, $g = 2$, $P = 0,323$). N. Györek (2012) je zapisala, da bi bil tak pouk zaželen »predvsem v prvi triadi, saj je sistem zaprtega razreda za pet-, šestletnike vse preveč obremenjujoč« (prav tam, str. 56). Ob tem dodajamo, da bi pouk zunaj šole morali vključevati vsi učitelji ne glede na VIO.

Ker je treba zunaj šole upoštevati zdravstvene in varnostne predpise (Dillon in Dickie v Gilchrist idr. 2016), je morda to tudi eden izmed razlogov, da večji delež učiteljev zunaj šole ne poučuje pogosto. Po drugi strani pa N. Györek (2012) meni,

da učitelj za tak pouk ne potrebuje posebnega znanja, ampak le pogum, da prestopi prag učilnice, pa tudi nekatere osebnostne lastnosti, kot so samoiniciativnost, ustvarjalnost, ob tem pa še zaupanje, »da je to, kar počne, dobro« (prav tam, str. 56). Morda je treba učiteljem le bolj prikazati možnosti izvedbe pouka zunaj prostora šole.

Rezultati v Preglednici 2 prikazujejo, kako pogosto anketirani učitelji po lastnih navedbah zunaj šole poučujejo posamezne učne predmete. V analizo je bilo vključenih 68 učiteljev, le tisti, ki so označili, da poučujejo zunaj šole.

Učni predmeti prvega in drugega vzgojno- izobraževalnega obdobja (VIO)	Izvajanje pouka zunaj šole						Skupaj	
	pogosto		občasno		nikoli			
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Slovenščina	0	0,0 %	7	10,3 %	61	89,7 %	68	100,0 %
Matematika	0	0,0 %	17	25,0 %	51 75,0 %		68	100,0 %
Tuji jezik	0	0,0 %	10	14,7 %	58	85,3 %	68	100,0 %
Likovna umetnost	4	5,9 %	17	25,0 %	47	69,1 %	68	100,0 %
Glasbena umetnost	3	4,4 %	16	23,5 %	49	72,1 %	68	100,0 %
Družba	11	16,2 %	28	41,2 %	29	42,6 %	68	100,0 %
Spoznavanje okolja	27	39,7 %	24	35,3 %	17	25,0 %	68	100,0 %
Naravoslovje in tehnika	26	38,2 %	23	33,8 %	19	28,0 %	68	100,0 %
Šport	28	41,2 %	39	57,3 %	1	1,5 %	68	100,0 %

Preglednica 2: Število (f) in odstotek (f%) odgovorov anketirancev o pogostosti pouka zunaj šole po učnih predmetih

Preglednica 2 kaže, da slovenščino, matematiko in tuji jezik le manjši delež anketirancev občasno izvaja zunaj šole, večina pa nikoli, pa čeprav je zunaj šole veliko možnosti za pouk različnih učnih predmetov. Richardson in Simmons (v Adkins in Simmons 2002) sta zapisala, da je v preteklosti zunaj šole potekal le pouk naravoslovnih predmetov, danes pa da zunaj šole poteka tudi pouk drugih predmetnih področij. A kot vidimo v Preglednici 2, še vedno obstajajo določena predmetna področja, ki jih učitelji le občasno ali nikoli ne poučujejo zunaj šole (npr. 89,7 % anketiranih razrednih učiteljev zunaj šole nikoli ne poučuje slovenščine, 85,3 % jih zunaj šole nikoli ne izvaja pouka tujega jezika in 75,0 % razrednih učiteljev zunaj šole nikoli ne poučuje matematike).

Če pogledamo učni načrt za predmet slovenščina (Slovenščina ... 2011), so v njem navedeni tudi cilji, ki jih lahko dosežemo tudi zunaj šole, npr. poimenovanje bitij, predmetov v okolici, dodajanje protipomenk, sopomenk, nadpomenk, opazovanje dogodkov, ogovarjanje oseb v ustreznih okoliščinah, sodelovanje pri gledališki ali lutkovni predstavi ipd.

Podobno tudi pouk tujega jezika lahko poteka zunaj prostora šole, učenci npr. lahko poimenujejo predmete, stvari in ljudi, se sporazumevajo (Angleščina ... 2016).

Tudi pri matematiki učenci zunaj šole lahko opredelijo položaj predmeta glede na sebe oz. glede na druge predmete in se znajo izražati pri opisu položajev (nad/

pod, zgoraj/spodaj, desno/levo ipd.), se premikajo po navodilih po prostoru, se učijo orientacije, prepoznajo, poimenujejo in opišejo geometrijske oblike v življenjskih situacijah, poiščejo simetrijo pri predmetih iz vsakdanjega življenja, merijo dolžino, maso in prostornino z nestandardnimi enotami (z relativnimi in konstantnimi), ocenijo in merijo količine (dolžino, maso, prostornino, čas in denar) s standardnimi enotami, ocenijo število predmetov v množici ipd. (Matematika ... 2011).

Tudi pouk likovne in glasbene umetnosti le redki anketirani učitelji pogosto izvajajo zunaj šole. Pouk likovne umetnosti zunaj šole pogosto izvaja le 5,9 % anketirancev, glasbene umetnosti pa še nekoliko manj, 4,4 % anketirancev. A tudi za ta dva učna predmeta ponuja zunanji prostor šole, naj bo ožji ali širši, številne spodbude, recimo za risanje, slikanje ali poslušanje. Pri likovni vzgoji lahko denimo opazujejo in primerjajo zglede linij v naravi, okolju in v likovnih delih, ob zgledih iz narave in okolja spoznavajo likovne pojme, povezane z risanjem, slikanjem, grafiko, kiparstvom in arhitekturo; obišejo likovnega ustvarjalca ali arhitekta in njegov atelje; pridobivajo občutek za orientacijo v zunanjem prostoru, če navedemo le nekatere operativne cilje iz učnega načrta za likovno vzgojo (Likovna vzgoja ... 2011).

Zunaj prostora šole se uspešno poučujeta tudi petje in ples, saj lahko obiščemo glasbene ustanove, likovne prireditve, poslušamo in posnemamo zvoke v naravi ipd. (Glasbena vzgoja ... 2011).

Pogosto pa po mnenju anketiranih učiteljev zunaj prostora šole poteka pouk družbe (16,2 % vseh anketirancev), spoznavanja okolja (39,7 %), naravoslovja in tehnike (38,2 %) in seveda športa (41,2 % vseh anketirancev šport pogosto izvaja zunaj šole, 57,3 % anketirancev pa občasno). Za pouk športa imajo šole zunanja športna igrišča. Marsikatera šola pa ima tudi šolski vrt, ki ponuja številne možnosti za pouk naravoslovja.¹⁵

Zunaj šole se lahko dosega tudi učni cilji, ki jih navaja učni načrt za predmet družba (Družba ... 2011), npr.:

- spoznavajo različne oblike združevanja med ljudmi v skupnosti;
- spoznavajo različno sodelovanje in medsebojno pomoč (npr. prostovoljno delo, društva ipd.);
- določajo glavne smeri neba s soncem, senco, uro in kompasom;
- uporabljajo nekatere strategije terenskega dela (kartiranje, orientacija, opazovanje, merjenje, anketiranje);
- prepoznavajo in analizirajo varne in manj varne poti za pešce in kolesarje;
- vrednotijo urejenost domačega kraja z vidika različnih potreb ljudi, varovanja okolja ter naravne in kulturne dediščine;
- spoznavajo naravne značilnosti domače pokrajine;
- spoznavajo naravno in kulturno dediščino domačega kraja oz. domače pokrajine ipd.

¹⁵ V opombi 7 smo že zapisali, da ima npr. na Notranjskem 72 % vseh osnovnih in podružničnih šol šolski vrt (Peršič in Vrtovec Beno 2018).

Pogostost izvajanja pouka zunaj šole glede na okolje šole

Preglednica 3 prikazuje pogostost izvajanja pouka zunaj šole glede na to, ali je šola umeščena v mestno, primestno ali vaško okolje.

Okolje	Izvajanje pouka zunaj šole						Skupaj	
	pogosto		občasno		nikoli			
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Mesto	1	3,7%	12	44,4 %	14	51,9 %	27	100,0 %
Primestje	2	8,3 %	19	79,2 %	3	12,5 %	24	100,0 %
Vas	8	22,9 %	26	74,3 %	1	2,8 %	35	100,0 %
Skupaj	11	12,8 %	57	66,3 %	18	20,9 %	86	100,0 %

Preglednica 3: Število (f) in odstotek (f%) odgovorov anketirancev o pogostosti pouka zunaj prostora šole glede na kraj šole

Rezultati, predstavljeni v Preglednici 3, kažejo, da anketirani učitelji, ki prihajajo iz vaških šol, v večjem deležu pogosto poučujejo zunaj šole in v manjšem deležu nikoli. Odgovor nikoli pa je označila več kot polovica anketirancev iz mestnih šol (51,9 %). Razlike med odgovori glede na okolje šole so tudi statistično pomembne ($\chi^2 = 26,513$, g = 4, P = 0,000), kar kaže hi-kvadrat preizkus z razmerjem verjetij. Sklepamo lahko, da učitelji vaških in primestnih šol bolj pogosto izvajajo pouk zunaj prostora šole, ker imajo boljše pogoje za izvedbo pouka v neposredni okolici šole (Preglednica 4).

Prednosti vaških in primestnih šol	Število odgovorov
šola na vasi, v bližini gozd in okoliške kmetije	27
šolsko igrišče	21
šolski vrt z igrali	19
travnate površine okoli šole	37
klopi zunaj šole	14

Preglednica 4: Kategorije in število odgovorov anketirancev iz vaških in primestnih šol o prednostih njihove šolske okolice za izvedbo pouka zunaj prostora šole

Kako so neposredno okolico svoje šole komentirali anketirani učitelji iz mestnih šol, je prikazano v Preglednici 5. Podobna opažanja sta zapisala N. Dolenc-Orbanić in Battelli (2009, str. 159): »Zlasti otroci so v obdobju zgodnjega odkrivanja svoje okolice prepogosto omejeni. Nimajo možnosti, da bi se na primer svobodno igrali kjerkoli«. I. Šuklje Erjavec (2012) pa povzema, da sta opremljenost in urejenost zunanjega prostora šole pri nas skromni, zato je neposredni zunanji učni prostor šol velikokrat redko uporabljen.

Pomanjkljivosti mestnih šol	Število odgovorov
okolica šole ni urejena	16
samo šolsko igrišče, brez travnatih površin okoli šole, za izvedbo pouka	11

Preglednica 5: Kategorije in število odgovorov anketirancev iz mestnih šol o pomanjkljivostih njihove neposredne šolske okolice za izvedbo pouka zunaj prostora šole

Iz Preglednice 6 razberemo, pri poučevanju katerih učnih predmetov zunaj šole so tudi statistično pomembne razlike glede na šolsko okolje.

Učni predmet	Okolje	Pouk zunaj prostora šole				χ^2 -preizkus		
		pogosto	občasno	nikoli	Skupaj	χ^2	g	P
Slovenščina	mesto	0,0 %	15,4 %	84,6 %	100,0 %	0,419*	2	0,811
	primestje	0,0 %	9,5 %	90,5 %	100,0 %			
	vas	0,0 %	8,8 %	91,2 %	100,0 %			
	skupaj	0,0 %	10,3 %	89,7 %	100,0 %			
Matematika	mesto	0,0 %	23,1 %	76,9 %	100,0 %	0,788	2	0,674
	primestje	0,0 %	19,0 %	81,0 %	100,0 %			
	vas	0,0 %	29,4 %	70,6 %	100,0 %			
	skupaj	0,0 %	25,0 %	75,0 %	100,0 %			
Tuji jezik	mesto	0,0 %	7,7 %	92,3 %	100,0 %	4,598*	2	0,100
	primestje	0,0 %	4,8 %	95,2 %	100,0 %			
	vas	0,0 %	23,5 %	76,5 %	100,0 %			
	skupaj	0,0 %	14,7 %	85,3 %	100,0 %			
Likovna umetnost	mesto	0,0 %	15,4 %	84,6 %	100,0 %	9,854*	4	<u>0,043</u>
	primestje	4,8 %	9,5 %	85,7 %	100,0 %			
	vas	8,8 %	38,2 %	53,0 %	100,0 %			
	skupaj	5,9 %	25,0 %	69,1 %	100,0 %			
Glasbena umetnost	mesto	0,0 %	7,7 %	92,3 %	100,0 %	10,603*	4	<u>0,031</u>
	primestje	4,8 %	9,5 %	85,7 %	100,0 %			
	vas	5,9 %	38,2 %	55,9 %	100,0 %			
	skupaj	4,4 %	23,5 %	72,1 %	100,0 %			
Družba	mesto	7,7 %	15,4 %	76,9 %	100,0 %	23,662*	4	<u>0,000</u>
	primestje	9,5 %	23,8 %	66,7 %	100,0 %			
	vas	23,5 %	61,8 %	14,7 %	100,0 %			
	skupaj	16,2 %	41,2 %	42,6 %	100,0 %			
Spoznavanje okolja	mesto	7,7 %	23,1 %	69,2 %	100,0 %	46,188*	4	<u>0,000</u>
	primestje	9,5 %	52,4 %	38,1 %	100,0 %			
	vas	70,6 %	29,4 %	0,0 %	100,0 %			
	skupaj	39,7 %	35,3 %	25,0 %	100,0 %			
Naravoslovje in tehnika	mesto	15,4 %	23,1 %	61,5 %	100,0 %	27,540*	4	<u>0,000</u>
	primestje	9,5 %	52,4 %	38,1 %	100,0 %			
	vas	64,7 %	26,5 %	8,8 %	100,0 %			
	skupaj	38,2 %	33,8 %	28,0 %	100,0 %			
Šport	mesto	7,7 %	84,6 %	7,7 %	100,0 %	11,358*	4	<u>0,023</u>
	primestje	47,6 %	52,4 %	0,0 %	100,0 %			
	vas	50,0 %	50,0 %	0,0 %	100,0 %			
	skupaj	41,2 %	57,3 %	1,5 %	100,0 %			

Preglednica 6: Odstotek (%) odgovorov anketirancev o pogostosti pouka posameznih učnih predmetov zunaj šole glede na šolsko okolje in rezultati hi-kvadrat preizkusa

* Uporabljen je bil χ^2 -preizkus z razmerjem verjetij.

Pri predmetih slovenščina, matematika in tuji jezik ni statistično pomembnih razlik glede na šolsko okolje. Statistično pomembne razlike pa se kažejo pri izvajanju predmetov likovna in glasbena umetnost, ki jih učitelji vaških in primestnih šol večkrat pogosto in občasno izvajajo zunaj šole. Še večje in prav tako statistično pomembne razlike so pri predmetih družba, spoznavanje okolja, naravoslovje in tehnika ter šport, ki jih tudi več izvajajo zunaj šole učitelji vaških šol. Rezultati kažejo, da anketirani učitelji vaških šol ožji zunanji učni prostor šole prepoznavajo kot bolj primeren za izvajanje pouka kot učitelji mestnih šol. Glede na rezultate je smiselno razmisliti, katere posege in spremembe zunaj neposredne okolice šole bi lahko naredili na mestnih šolah, da bi učitelji mestnih šol več izvajali pouk zunaj šole. Za izhodišče so v Preglednici 7 prikazani najpogostejši predlogi anketiranih učiteljev mestnih šol.

Predlogi anketiranih učiteljev mestnih šol	Število odgovorov
ureditev učilnice v naravi oziroma na prostem	65
urejen prostor s klopmi in veliko mizo	19
samoiniciativnost učiteljev	8

Preglednica 7: Kategorije in število odgovorov anketiranih učiteljev mestnih šol o predlogih za izvedbo pouka zunaj prostora šole

Urejen prostor s klopmi in veliko mizo asociira na zunanjo učilnico, o taki učilnici na prostem denimo že poročajo učitelji srednjih šol (gl. Posavec 2016).

Lahko pa bi tudi bolj poudarili in promovirali možnosti pouka v mestnih parkih, galerijah, muzejih in drugih ustanovah. Po našem mnenju se pouk zunaj šole izvaja predvsem v okviru posameznih projektov ali na podlagi iniciative posameznih učiteljev.

Glede na težnjo po participaciji učencev (Pšunder 2015; Rutar 2013; Rutar in Štemberger 2018) ali proces participacije (Bugarič 2012) in glede na primere konsenzualnega načrtovanja učnega prostora (Day in Parnell 2003) je k iniciativi in ustvarjalnosti ter iznajdljivosti učiteljev smiselno pritegniti tudi učence in druge uporabnike zunanjega učnega prostora. Marsikatera dobra rešitev in izboljšava se lahko izvede brez velikih finančnih sredstev in posegov v prostor, nekatere pa tudi s pomočjo sponzorstva.

Anketirani razredni učitelji so manj pogosto izvajanje pouka zunaj prostora šole utemeljevali s slabimi vremenskimi razmerami; pomanjkanjem časa, kar je povezano z obsežnimi učnimi načrti; potrebo po obsežnejši pripravi na pouk zunaj učilnice in šole, ne le vsebinski, ampak tudi organizacijski; in z večjo pozornostjo glede varnosti. Kar se tiče slabega vremena, lahko po našem mnenju učence in starše opozorimo na primerno obleko in obutev ter kljub neidealnim vremenskim pogojem izvedemo pouk zunaj šole (izjeme so morda hudi nalivi in megla). Pomanjkanje časa za izvajanje pouka zunaj šole pa lahko zmanjšamo z že omenjenim medpredmetnim povezovanjem in tako, kot navajajo nekateri (npr. Tomšič Čerkez 2011), razvijamo zanimanje učencev in jih motiviramo za učenje učne snovi, poglobljamo njihovo razumevanje učne snovi, spodbujamo uporabo znanja in povezavo različnih učnih predmetov, povezujemo levo in desno možgansko hemisfero pri učencih (Strmčnik

2001) ter vplivamo na uspešnost učencev (Fiske v Patru 2015), medpredmetno povezovanje pa po mnenju K. Lake (1994) vpliva tudi na odnose v skupini, na odnos do dela in delovne navade. Ali kot sta zapisala N. Dolenc-Orbanič in Battelli (2009, str. 169), je tak pouk »usmerjen na otroka, predvsem pa prilagojen njegovim potrebam (bolj življenjski), ker je vse, česar se otrok uči, povezano z njegovim življenjem in težavami, s katerimi se srečuje v okolju, kjer živi«. Za varnost pa lahko poskrbimo z dodatnimi spremljevalci ali izvedemo pouk na šolskem igrišču, kjer spremljevalci niso potrebni (Štemberger 2012).

Anketirani učitelji so našli tudi nekatere prednosti pouka zunaj šole, npr. s samostojno raziskovanje v naravi, v svojem okolju in s tem gibanje oziroma fizično aktivnost na svežem zraku, kar poudarjajo tudi drugi avtorji, ki smo jih že omenili (npr. Hardman idr. 2009; Pečavar 2010; Šimunič, Volmut in Pišot 2010; Volmut 2014). Odgovori anketiranih učiteljev kažejo, da se zavedajo prednosti pouka zunaj šole, a se kljub temu v večini le občasno odločajo zanj.

Sklep

Pouk zunaj šole ni novost. Rezultati predstavljene empirične raziskave, ki jih zaradi nereprezentativnosti vzorca ne moremo posploševati, pa vseeno kažejo, da učitelji zunaj šole poučujejo le občasno, čeprav poznajo prednosti takšnega pouka. Nekateri učne predmete, npr. slovenščino, tuji jezik in matematiko, pa večina anketiranih učiteljev sploh nikoli ne poučuje zunaj šole, čeprav učni načrti za vse predmete navajajo nekatere operativne cilje, ki bi jih lahko dosegli tudi s poukom zunaj šole. Učitelji prvega in drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja zunaj šole še vedno najpogosteje poučujejo šport in naravoslovne predmete, o čemer so poročali že pred več desetletji (npr. Poljak 1975), kar kaže, da se glede izvedbe drugih predmetov zunaj šole ni veliko spremenilo. Rezultati so tudi pokazali, da pouk zunaj šole pogosteje izvajajo anketirani učitelji vaških šol kot učitelji mestnih in primestnih šol, kar razkriva, da se pri izvedbi tega pouka bolj usmerjajo na ožji, le neposredni zunanji prostor šole, kot da bi za učni prostor uporabili bolj oddaljene prostore, npr. različne ustanove ali površine v mestu ali na vasi, kjer je šola.

Glede na to, da se anketirani učitelji zavedajo prednosti pouka zunaj šole, se je treba vprašati, kaj bi bilo treba narediti, da bi tak pouk bolj vključevali v šolski vsakdan. Nekateri učitelji so kot predlog navedli učilnico v naravi oziroma na prostem, ki pomeni dobro alternativo klasični ali tudi specializiranim učilnicam, pri čemer pa še vedno ostajamo v neposredni okolici šole. Če pa denimo mestna šola nima dovolj prostora zunaj neposrednega prostora šole, bi lahko pogosteje uporabili mestna igrišča, mestne parke, kulturne ustanove, in to za pouk različnih učnih predmetov, ne samo športa in naravoslovja.

Glede na rezultate predlagamo, da se nameni večji poudarek promociji pouka vseh učnih predmetov zunaj šole, saj menimo, da pri tem obstajajo dobre možnosti tudi za medpredmetno povezovanje (Waite 2017), če omenimo le eno prednost pouka zunaj šole.

Literatura in viri

- Adkins, C. in Simmons, B. (2002). *Outdoor, experiential and environmental education: Converging or diverging approaches?* Dostopno na: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED467713.pdf> (pridobljeno 10. 2. 2018).
- Andoljšek, I. (1973). *Osnove didaktike*. Ljubljana: Zavod za šolstvo SRS.
- Angleščina. (2016). Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_anglescina.pdf (pridobljeno 10. 2. 2018).
- Blažič, M., Ivanuš Grmek, M., Kramar, M. in Strmčnik, F. (2003). *Didaktika: Visokošolski učbenik*. Novo mesto: Visokošolsko središče, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo.
- Bognar, L. in Matijević, M. (1993). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bunting, C. J. (2006). *Interdisciplinary teaching through outdoor education*. Champaign: Human Kintetics.
- Bugarič, B. (2012). Vključevanje otrok in mladostnikov v oblikovanje celostnega šolskega prostora. Primeri aktivizacije skupnosti. V: M. Cencič (ur.). *Arhitektura šolskega prostora v funkciji prikrita kurikula: Zaključno poročilo ciljno raziskovalnega projekta, V5–1029*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, str. 160–168.
- Cowley, S. (2005). *Kako krotiti mularijo*. Ljubljana: Modrijan.
- Day, C. in Parnell, R. (2003). *Consensus Design: Socially inclusive process*. Oxford ipd.: Architectural Press.
- Debevec, M. in Mihelčič, S. (b. l.). *Zunanja učilnica: Zasnova zunanjega prostora gimnazije*. Dostopno na: <https://www.stajn.si/projekti/zunanja-ucilnica/> (pridobljeno 1. 9. 2018).
- Dnevi dejavnosti (b. l.). Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Dnevi_dejavnosti.pdf (pridobljeno 14. 1. 2019).
- Dolenc-Orbanič, N. in Battelli, C. (2009). Kako spodbujati interes otrok za naravoslovje. V: M. Cotič, V. Medved Udovič in M. Cencič (ur.). *Pouk v družbi znanja*. Koper: Pedagoška fakulteta, str. 159–169.
- Dolenc Orbanič, N. in Battelli, C. (2015). Okoljska vzgoja kot izziv v vzgoji in izobraževanju. V: T. Grušovnik (ur.). *Obzorja učenja: Vzgojno-izobraževalne perspektive*. Koper: Univerzitetna založba Annales, str. 445–460.
- Družba. (2011). Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf (pridobljeno 20. 2. 2018).
- Filipič, P., Kavčič, L., Kuhar, Š., Maljevac T., Struna Bregar, A. in Šubic, B. V. (2014). *Igriva arhitektura*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Gilchrist, M., Passy, R., Waite, S. in Cook, R. (2016). *Exploring schools' use of natural spaces: Risk, protection, provision and policy, geographies of children and young people*, 12, str. 103–124. Dostopno na: https://pearl.plymouth.ac.uk/bitstream/handle/10026.1/4823/Exploring%20schools%20use%20of%20natural%20spaces_final.pdf?sequence=3&isAllowed=y (pridobljeno 19. 2. 2018).
- Glasbena vzgoja. (2011). Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_glasbena_vzgoja.pdf (pridobljeno 20. 2. 2018).
- Györek, N. (2012). Gozd za učenje in življenje. *Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu*, 6, št. 1–2, str. 55–62.

- Hardman, C. A., Horne, P. J. in Rowlands, A. V. (2009). Children's pedometer-determined physical activity during school-time and leisure-time. *Journal of Exercise Science & Fitness*, 7, št. 2, str. 129–134.
- Horvat, B. (2009). O učni metodi, doživljanju in izkustvu pri igri vlog, »metodi izkustvenega učenja«. *Sodobna pedagogika*, 60, št. 5, 132–145.
- Ipavec, I. (2016). Učilnica na prostem. *Šolski razgledi*, 67, št. 19, str. 10.
- Ivanuš Grmek, M. in Hus, V. (2006). Odpri pouk pri predmetu spoznavanje okolja. *Sodobna pedagogika*, 57, št. 2, str. 68–83.
- Ivanuš Grmek, M. in Javornik Krečič, M. (2011). *Osnove didaktike*. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- Komenský, J. A. (1995). *Velika didaktika*. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Kovačič Peršin, P. (2007). K celostni podobi človeka. *Sodobna pedagogika*, 58, št. 3, str. 208–219.
- Kužnik, L. (2008). Teoretična izhodišča za načrtovanje sodobnega muzeja za otroke. *Sodobna pedagogika*, 59, št. 2, str. 202–213.
- Learning outside the classroom*. (2006). Department for Education and Skills. Dostopno na: <http://www.lotc.org.uk/wp-content/uploads/2011/03/G1-LotC-Manifesto.pdf> (pridobljeno 11. 2. 2018).
- Likovna vzgoja*. (2011). Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_likovna_vzgoja.pdf (pridobljeno 20. 2. 2018).
- Majcen, D. (2014). *Didaktične igre pri pouku spoznavanja okolja zunaj učilnice: Magistrsko delo*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, B. (2005). Spreminjanje paradigme poučevanja in učenja ter njunega odnosa – eden temeljnih izzivov sodobnega izobraževanja. *Sodobna pedagogika*, 56, št. 1, str. 58–74.
- Matematika*. (2011). Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_matematika.pdf (pridobljeno 20. 2. 2018).
- OECD (2013). *Innovative Learning Environments*. Paris: OECD Publishing.
- Outdoor Learning*. (2017). English Outdoor Council. Dostopno na: <https://www.englishoutdoorcouncil.org/outdoor-learning> (pridobljeno 14. 2. 2018).
- Pallasmaa, J. (2007). *Oči kože: Arhitektura in čuti*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Pečavar, Ž. (2010). Connection with nature and awareness as primary goals of outdoor education. V: *Encountering, experiencing and exploring nature in education: 10th annual EOE conference*, str. 175–178. Dostopno na: http://www.csod.si/uploads/file/Mednarodna%20konferenca/Zbornik%202010_4.pdf (pridobljeno 10. 2. 2018).
- Peršič, M. in Vrtovec Beno, A. (2018). *Kdor seje, ta žanje: Šolski vrtovi na Notranjskem*. Postojna: Zavod znanje Postojna, OE Notranjski muzej Postojna.
- Poljak, V. (1970). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Poljak, V. (1975). Organizacija pouka. V: L. Krneta, V. Schmidt in P. Šimleša (ur.). *Pedagogika II*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 469–527.
- Posavec, I. (2016). Učilnica na prostem. *Šolski razgledi*, 67, št. 19, str. 10.
- Predmetnik osnovne šole*. (2014). Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmetniki/Pred_14_OS_4_12.pdf (pridobljeno 14. 1. 2019).

- Pšunder, M. (2015). Participacija mladih v šoli med pričakovanji, možnostmi in omejitvami. V: T. Grušovnik (ur.). *Obzorja učenja: Vzgojno-izobraževalne perspektive*. Koper: Univerzitetna založba Annales, str. 225–236.
- Rupnik Ženko, V. (2018). Šolski vrtovi nekoč in danes: Od učilnic v naravi do pionirskih njiv in kmetijskih krožkov. *Primorske novice*, št. 236, str. 16–17.
- Rickinson, M., Dillon, J., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. J., Sanders, D. in Benefield, P. (2004). *A review of research on outdoor learning*. Dostopno na: https://www.field-studies-council.org/media/268859/2004_a_review_of_research_on_outdoor_learning.pdf (pridobljeno 18. 2. 2018).
- Rutar, S. (2013). *Poti do participacije otrok v vzgoji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče in Univerzitetna založba Annales.
- Rutar, S. in Štemberger, T. (2018). Med manipulacijo in participacijo otrok v vrtcih: Ocena vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev. *Sodobna pedagogika*, 69, št. 1, str. 28–43.
- Sagadin, J. (2003). *Statistične metode za pedagoge*. Maribor: Obzorja.
- Skribe-Dimec, D. (2012). Pouk na prostem v ledeni deželi – na Islandiji. *Naravoslovna solnica: Za učitelje, vzgojitelje in starše*, 17, št. 1, str. 12–17.
- Skribe-Dimec, D. (2014). *Pouk na prostem: Raznoverstnost pristopov in razvijanje naravoslovnega mišljenja* (str. 79–83). Dostopno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/2577/1/Skribe_Pouk_na_prostem.pdf (pridobljeno 1. 2. 2018).
- Skribe-Dimec, D. (2017). Kako Slovenija podpira pouk na prostem. V: *Gozd – najlepša in najboljša učilnica: Zbornik mednarodne konference*. Dostopno na: <http://www.csod.si/uploads/file/KONFERENCE/ZBORNIK%20-%20GOZD%20NAJLEPSA%20IN%20NAJBOLJSA%20UCILNICA.pdf> (pridobljeno 10. 2. 2018).
- Skribe-Dimec, D. in Kavčič, I. (2014). Učenje v resničnem svetu: Pouk na prostem in okoljska vzgoja sta si podobna, vendar se tudi razlikujeta. *Šolski razgledi*, 65, št. 6, str. 14.
- Slovenščina. (2011). Učni načrt. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (pridobljeno 20. 2. 2018).
- Strmčnik, F. (2001). *Didaktika: Osrednje teoretične teme*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Šebjanič, E. (2018). *Primeri dobre prakse pouka na prostem v slovenskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah: Magistrsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Šimunič, B., Volmut, T. in Pišot, R. (ur.) (2010). *Otroci potrebujemo gibanje: Otrok med vplivi sodobnega življenjskega sloga: Gibalne sposobnosti, telesne značilnosti in zdravstveni status slovenskih otrok*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave, Univerzitetna založba Annales.
- Šola v naravi (b. l.). Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/sola_v_naravi/ (pridobljeno 14. 1. 2019).
- Šola v naravi za devetletno osnovno šolo (2001). Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Sola_v_naravi.pdf (pridobljeno 14. 1. 2019).
- Štefanc, D. (2005). Pouk, učenje in aktivnost učencev: Razgradnja pedagoških fantazem. *Sodobna pedagogika*, 56, št. 1, str. 34–57.
- Štemberger, V. (2012). Šolsko okolje kot učno okolje ali pouk zunaj. *Razredni pouk*, 14, št. 1/2, str. 84–90.
- Šuklje Erjavec, I. (2012). Pomen in možnost uporabe zunanjega prostora šol v vzgojno-izobraževalnem procesu. *Sodobna pedagogika*, 63, št. 1, 156–174.

- Tomič, A. (2002). *Spremljanje pouka*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Tomšič Čerkez, B. (2011). Medpredmetno povezovanje kot strategija dvigovanja ravni »estetske pismenosti«. V: M. Cotič, V. Medved Udovič in S. Starc (ur.). *Razvijanje različnih pismenosti*. Koper: Univerzitetna založba Annales, str. 372–379.
- Tomšič Čerkez, B. in Zupančič, D. (2011). Physical Space and the Process of Education. *C·E·P·S Journal*, 1, št. 2, str. 5–9.
- Torkar, G. (b. l.). *Učni načrt predmeta: Pouk biologije izven šole*. Dostopno na: http://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Studijski_programi/Ucni_nacrti/2.stopnja/PP/BI-C-Pouk_biologije_izven_ole.pdf (pridobljeno 24. 1. 2019).
- Volmut, T. (2014). *Z merilnikom pospeška izmerjena gibalna/športna aktivnost mlajših otrok in analiza izbranih intervencij: Doktorska disertacija*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Waite, S. (2017). *Children learning outside the classroom: From birth to eleven*. London: SAGE.

Teja GOSEAR (Primary school Žužemberk, Slovenia)

Majda CENCIČ (University of Primorska, Faculty of Education, Slovenia)

PRIMARY SCHOOL TEACHERS ON LEARNING AND TEACHING OUTSIDE SCHOOL SPACE

Abstract: With regard to location, learning and teaching can take place within or outside school buildings, e.g. in the school playground, in the yard, in the garden, on a farm or in various cultural and other institutions in the form of fieldwork, research, project, or experiential learning, etc. To summarise, learning and teaching outside school space can have a number of advantages, as it promotes physical activity, contact with nature, multisensory learning; it is suitable for a variety of learning styles, etc. All school subjects, too, include learning objectives that can also be attained outside school space. Based on a questionnaire that was conducted on a sample of primary school teachers from all statistical regions in Slovenia it has been found that sports and natural sciences still prevail among the subjects that are carried out outside school space, while subjects such as Slovenian, mathematics, and foreign languages are as a rule not carried out outside school space. With regard to the frequency of execution outside school space, there is no statistically significant difference according to the education cycle (the first vs. the second triennium), there is, however, a statistically significant difference according to the location of school (urban, suburban, rural). Teachers in rural and suburban schools perform lessons outside school space more often than those in urban schools. Given the results of the survey we conclude that the wider school space (e.g. the town, the village, cultural and other institutions) are insufficiently utilised. As—according to the reviewed objectives of basic school syllabi—teaching and learning outside school space is suitable for all subjects; it should probably be promoted more, so teachers would utilize it more for teaching and learning of all school subjects.

Keywords: learning and teaching, location of learning and teaching, basic school, primary school teachers, basic school syllabi

E-mail for correspondence: t.gosenar@gmail.com; majda.cencic@pef.upr.si